

Główne zagadnienia sprawozdania EUMC „Muzułmanie w Unii Europejskiej: dyskryminacja i islamofobia”

Tłumaczenia niniejszego streszczenia na wszystkie języki UE mają charakter informacyjny. Obowiązuje wersja angielska.

„Muzułmanie w Unii Europejskiej: dyskryminacja i islamofobia” jest sprawozdaniem przygotowanym przez Europejskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii (EUMC) dotyczącym sytuacji muzułmanów w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

W sprawozdaniu przeanalizowano dostępne dane i informacje dotyczące zakresu i charakteru dyskryminacji muzułmanów i incydentów na tle islamofobicznym w UE. Czyny te są stanowczo niewystarczająco dokumentowane i niedostatecznie często zgłaszane. W sprawozdaniu przedstawiono również przykłady dobrych praktyk stosowanych w państwach członkowskich i zaproponowano działania mające na celu zwalczanie dyskryminacji i rasizmu, a także promujące integrację.

Najważniejsze ustalenia i wnioski

- ✓ Niezależnie od pochodzenia etnicznego i/lub stosunku do religii wielu europejskich muzułmanów spotyka się z dyskryminacją w dziedzinie zatrudnienia, edukacji i mieszkalnictwa.
- ✓ Dyskryminację muzułmanów można przypisać postawom islamofobicznym oraz uprzedzeniom na tle rasowym i ksenofobicznym, ponieważ elementy te są często ze sobą powiązane. Wrogość wobec muzułmanów należy więc postrzegać w bardziej ogólnym kontekście ksenofobii i rasizmu wobec imigrantów i mniejszości.
- ✓ Nie ulega wątpliwości, że muzułmanie padają ofiarą aktów na tle islamofobicznym – od gróźb wyrażanych werbalnie aż po napaści fizyczne – mimo że dane o incydentach związanych z religią gromadzone są w ograniczonym zakresie.
- ✓ Dostępne dane dotyczące ofiar dyskryminacji pokazują, że europejscy muzułmanie są często nieproporcjonalnie reprezentowani na obszarach oferujących gorsze warunki mieszkaniowe, z kolei ich osiągnięcia edukacyjne nie osiągają średniej, a wskaźniki bezrobocia wśród nich przewyższają średnią. Muzułmanie są często zatrudniani do prac wymagających niższych kwalifikacji. Jako grupa są nadreprezentowani w niskopłacanych sektorach gospodarki.
- ✓ Wielu europejskich muzułmanów, szczególnie młodych ludzi, napotyka bariery w awansie społecznym. Mogą one prowadzić do poczucia beznadziei i wykluczenia społecznego.
- ✓ Rasizm, dyskryminacja i marginalizacja społeczna stanowią poważne zagrożenie dla integracji i spójności społecznej.

Dowody dyskryminacji europejskich muzułmanów

Zatrudnienie

W niektórych państwach członkowskich wśród muzułmanów odnotowuje się wysokie wskaźniki bezrobocia. Na przykład w Wielkiej Brytanii wskaźnik bezrobocia wśród muzułmanów jest wyższy niż wśród osób każdego innego wyznania, zarówno w przypadku mężczyzn, jak i kobiet. W Irlandii spis powszechny przeprowadzony w 2002 roku wykazał, że 11 procent muzułmanów było bezrobotnych, przy czym średni krajowy wskaźnik bezrobocia wynosił tam 4 procent.

Badania nad dyskryminacją pokazują, że muzułmanie doświadczają dyskryminacji i napotykają ograniczenia w zakresie szans zatrudnienia. Na przykład w Wielkiej Brytanii w programie radiowym wyprodukowanym przez stację BBC w 2004 roku przeprowadzono akcję, w ramach której 50 przedsiębiorstw otrzymało zgłoszenia od sześciu fikcyjnych kandydatów do pracy, których imiona i nazwiska ewidentnie sugerowały pochodzenie tych osób ze środowiska białych Brytyjczyków, Afrykańczyków lub muzułmanów. Biali kandydaci częściej (25 procent) byli zapraszani na rozmowy kwalifikacyjne niż czarni (13 procent), natomiast osoby z muzułmańskim nazwiskiem (9 procent) miały najmniejszą szansę bycia zaproszonym na taką rozmowę. W 2004 r. we Francji Uniwersytet Paryski rozesłał standardowe życiorysy umożliwiające zidentyfikowanie kandydatów jako pochodzących z różnych grup etnicznych w odpowiedzi na 258 ogłoszeń o pracę dla sprzedawców. Okazało się, że osoby pochodzące z Afryki Północnej miały pięć razy mniejsze szanse na otrzymanie pozytywnej odpowiedzi.

Edukacja

Słaby poziom osiągnięć edukacyjnych jest kolejnym czynnikiem w dyskryminacji europejskich muzułmanów. W kilku państwach członkowskich, w których znaczna część populacji imigrantów składa się z muzułmanów (np. w Danii, Niemczech i we Francji), imigranci i potomkowie imigrantów z państw trzecich wykazują niższe wskaźniki wykształcenia i średnio zdobywają niższe kwalifikacje niż populacja większościowa.

Badania PISA prowadzone przez OECD dotyczące wyników osiąganych przez uczniów szkół wykazują, że wśród uczniów niepochozących z kraju swojego zamieszkania wskaźnik analfabetyzmu jest znacznie wyższy niż u uczniów urodzonych w badanym kraju. Szczególnie w krajach, w których status edukacyjny i społeczno-ekonomiczny rodzin imigrantów – w tym wielu pochodzenia muzułmańskiego – jest względnie niski, różnica wyników pomiędzy uczniami z rodzin imigrantów a rodowitymi jest zazwyczaj większa.

Jeśli chodzi o zapewnienie edukacji religijnej, różne państwa członkowskie prezentują odmienne podejścia. Obejmują one formalną edukację świecką, zawartą w programie szkolnym nauczanie islamu, odrębne nauczanie islamu zapewniane w szkołach państwowych lub poza nimi. Wspólnoty muzułmańskie również zapewniają dodatkowe zajęcia z zakresu nauk religijnych islamu, jednak pojawiają się obawy związane z praktyką zapraszania imamów z państw trzecich, którzy nie posiadają formalnych kwalifikacji i cechują się niewielką, jeśli w ogóle, znajomością lokalnego kontekstu społecznego i kulturowego.

Mieszkalnictwo

Wydaje się, że imigranci, w tym także ci pochodzący z krajów głównie muzułmańskich, dysponują gorszymi warunkami mieszkaniowymi i narażeni są na względnie większą niestabilność swojego statusu mieszkaniowego. Wzorce warunków mieszkaniowych nieco się poprawiły, jednak nierówności w zakresie mieszkalnictwa nadal wynikają głównie z nieodpowiedniej ilości zasobów lokali socjalnych dla grup o niskich dochodach, takich jak imigranci lub ich potomkowie.

Dowody występowania incydentów na tle islamofobicznym

Dostępne dane oficjalne należy uzupełnić, aby możliwe było wyróżnienie wśród nich wykroczeń wykazujących motywację lub tło religijne. Obecnie jedynie Wielka Brytania i Finlandia dysponują mechanizmami gromadzenia oficjalnych danych wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, uwzględniającymi szczegółowe informacje dotyczące pochodzenia ofiar przestępstw na tle rasowym. Tylko Wielka Brytania publikuje dane wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, w których muzułmanie wyodrębnieni są jako ofiary przestępstw wynikających z nienawiści.

Niemniej jednak połączenie danych oficjalnych z nieoficjalnymi informacjami pochodzącymi od organizacji pozarządowych pokazuje, że incydenty na tle islamofobicznym zgłaszane były w kilku państwach członkowskich. Incydenty te obejmują zakres od gróźb werbalnych aż po napaści fizyczne na osoby i mienie.

EUMC identyfikuje zjawisko islamofobii i jego przejawy na podstawie uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym standardów dotyczących rasizmu oraz ciągłych prac Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Fakty dotyczące wspólnot muzułmańskich w Unii Europejskiej

Istniejące statystyki demograficzne zawierają jedynie szacunkowe dane dotyczące liczby muzułmanów mieszkających w Unii Europejskiej. Najbardziej ostrożna liczba oparta na oficjalnych obliczeniach i szacunkach organizacji pozarządowych wynosi 13 milionów, co odpowiada 3,5 procent populacji UE ogółem.

Muzułmanie są drugą co do wielkości grupą religijną w wielowyznaniowym społeczeństwie UE. Muzułmanie mieszkający w UE stanowią wysoce zróżnicowaną zbiorowość osób o różnym pochodzeniu etnicznym, odmiennych językach, tendencjach świeckich i religijnych, tradycjach kulturowych i przekonaniach politycznych.

Muzułmanie z Turcji, Afryki Północnej, Bliskiego Wschodu, Pakistanu, Bangladeszu i byłej Jugosławii dominują w populacjach muzułmańskich Unii Europejskiej. Znaczna ich liczba posiada obywatelstwo UE. Niektórzy muzułmanie mieszkający w UE mogą pochwalić się długoletnią historią w krajach, w których mieszkają.

EUMC wzywa szczególnie do następujących reakcji w dziedzinie ustawodawstwa i polityki:

EUMC uważa, że środki i praktyki związane z przeciwdziałaniem dyskryminacji i marginalizacji społecznej powinny stać się priorytetami polityki. Reakcje polityczne muszą uwzględniać fakt, że wielu muzułmanów doświadczyło dyskryminacji, która miała wpływ na ich szanse zatrudnienia i standardy edukacji, co z kolei doprowadziło do marginalizacji społecznej.

- ✓ **Wdrażanie przepisów prawa:** Państwa członkowskie muszą w pełni stosować dyrektywy dotyczące przeciwdziałania dyskryminacji (dyrektywa w sprawie równości rasowej 2000/43/WE oraz dyrektywa w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia 2000/78/WE) i szerzej wykorzystywać ich postanowienia, w tym te dotyczące szczególnych środków promowania równości. Państwa członkowskie powinny także rozważyć wyjście poza minimalne wymagania prawne dyrektyw i zapewnić, by grupy narażone na dyskryminację były świadome swoich praw oraz by otrzymały środki mające na celu ochronę tych praw.
- ✓ **Rejestrowanie incydentów na tle islamofobicznym i utrzymywanie porządku:** Państwa członkowskie zachęca się do ustanawiania mechanizmów umożliwiających rejestrowanie wszelkich incydentów na tle rasowym, co umożliwi podzielenie tych danych statystycznych na incydenty dotyczące różnych grup ofiar, w tym muzułmanów. Państwa członkowskie zachęca się do włączania szkoleń z zakresu różnorodności i przeciwdziałania rasizmowi do programów szkolenia policji.
- ✓ **Wdrażanie polityki integracji społecznej i włączenia wobec imigrantów i mniejszości:** Państwa członkowskie zachęca się do wdrożenia środków wsparcia dla imigrantów i mniejszości, w tym muzułmanów, w celu zapewnienia im równych szans i przeciwdziałania ich marginalizacji. Z mniejszościami należy się czynnie konsultować przy formułowaniu zasad polityki mających na celu zapewnienie integracji społecznej.
- ✓ **Promowanie środków w sektorze zatrudnienia:** Państwa członkowskie zachęca się do zintensyfikowania wysiłków w celu poprawienia szans zatrudnienia, szczególnie dla młodzieży należącej do mniejszości, w tym muzułmanów. Władze krajowe i lokalne mogłyby kierować promocją równego dostępu do zatrudnienia.
- ✓ **Promowanie środków związanych z edukacją i szkoleniem:** Państwa członkowskie zachęca się do zbadania przyczyn leżących u podstaw różnic w wynikach edukacyjnych. Państwa członkowskie powinny unikać umieszczania uczniów należących do mniejszości w odrębnych klasach. Państwa członkowskie powinny przeprowadzić przegląd podręczników szkolnych w celu zapewnienia przedstawienia historii grup mniejszościowych w adekwatny sposób. Dyskusje na temat rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i islamofobii powinny stanowić element oficjalnego programu nauczania w szkołach.
- ✓ **Angażowanie partii politycznych:** Wszystkie partie polityczne w Europie zachęca się do podpisania i wdrożenia „Karty Europejskich Partii Politycznych na rzecz społeczeństwa wolnego od rasizmu”¹.

¹http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3ef0500f9e0c5&contentid=3ef0546396bb5

- ✓ **Uczestnictwo:** Europejskich muzułmanów powinno się zachęcać do bardziej aktywnego udziału w życiu publicznym (np. w instytucjach i procesach politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych).
- ✓ **Media:** Media powinny zweryfikować swoje sposoby zdawania relacji, aby zapewnić ich adekwatność i zrozumiałość przy poruszaniu tych zagadnień. Zachęca się media do wdrożenia inicjatyw rekrutacyjnych i szkoleniowych dla dziennikarzy, aby lepiej odzwierciedlić różnorodność w UE. Państwa członkowskie zachęca się do uchwalenia lub wzmocnienia ustawodawstwa dotyczącego usługodawców internetowych, by zapobiec rozpowszechnianiu bezprawnych materiałów rasistowskich zgodnie z art. 14 dyrektywy WE w sprawie handlu elektronicznego (2000/31/WE).

Praktyczne inicjatywy zwalczające islamofobię i promujące spójność

EUMC zachęca państwa członkowskie do aktywnego wykorzystywania przykładów istniejących inicjatyw praktycznych prowadzonych w UE, których wiele opisano w sprawozdaniu.

EUMC uważa, że integracja jest procesem dwustronnym. Wielu europejskich muzułmanów przyznaje, że powinni robić więcej, by zaangażować się w funkcjonowanie szerszego społeczeństwa. Jednocześnie przywódcy polityczni Europy muszą dołożyć większych starań w promowanie poważnego dialogu międzykulturowego i w skuteczniejsze rozwiązywanie problemów rasizmu, dyskryminacji i marginalizacji. Najważniejszym zadaniem jest wzmocnienie spójności w społeczeństwach europejskich. Oznacza to poszanowanie różnorodności, przestrzeganie praw podstawowych i gwarantowanie wszystkim równych szans.

Inicjatywy edukacyjne

- ✓ W Luksemburgu ministerstwo edukacji zdecydowało o zapewnieniu uczniom ostatniej klasy zajęć z „instruction religieuse et morale” [„kształcenia religijnego i moralnego”], które koncentrują się na dialogu międzyreligijnym i wyjaśniają wartości ludzkie zawarte w religiach niechrześcijańskich.

Dialog międzyreligijny

- ✓ W Niemczech założono kilka „Forów islamskich”, których wyraźnym celem było ograniczenie uprzedzeń i obaw związanych ze społecznością muzułmańską oraz promowanie krytycznej dyskusji pomiędzy przedstawicielami organizacji muzułmańskich a przedstawicielami społeczności większościowej. Fora te nie mają statusu oficjalnych i zostały założone przez organizację pozarządową.
- ✓ W Wielkiej Brytanii przywódcy wyznania muzułmańskiego, żydowskiego i chrześcijańskiego założyli Forum Trzech Wyznań, które zajmuje się organizowaniem konferencji, seminariów i spotkań z politykami szczebla krajowego i lokalnego.

Inicjatywy miejskie

- ✓ W Rotterdamie władze miejskie dotują SPIOR – platformę organizacji islamskich. Założona w 1990 r. organizacja promuje interesy muzułmanów w tym mieście i reprezentuje 42 organizacje – począwszy od ośmiu wspólnot etnicznych, aż po organizacje kobiece i młodzieżowe. Niedawno ważnym zadaniem było promowanie

lepszego zrozumienia pomiędzy muzułmanami a niemuzułmanami. Od lutego do kwietnia 2005 r. rada miasta Rotterdam zorganizowała dziewięć „Debat o islamie”. Podczas tych debat omawiano różne problemy dotyczące islamu – od wysokości minaretów w nowych meczetach po edukację i sytuację ekonomiczną.

- ✓ W Wielkiej Brytanii kilka samorządowych organów władzy opracowało pisemne wytyczne dotyczące spełniania potrzeb wychowawczych, religijnych i kulturalnych uczniów muzułmańskich. Jedne z najbardziej szczegółowych i przydatnych wytycznych przygotowano w Birmingham we współpracy z Meczetem Centralnym w Birmingham (Birmingham Central Mosque). Władze lokalne opracowały także dobre praktyki dotyczące reagowania na problem islamofobii i powstrzymywania go; również w swoich dokumentach dotyczących prowadzonej polityki odnoszą się do wrogości religijnej i islamofobii.

Inicjatywy policyjne

- ✓ W Wielkiej Brytanii londyńska policja miejska (MET) prowadziła szeroko zakrojoną współpracę z organizacją pozarządową FAIR (Forum against Islamophobia and Racism – Forum przeciwko islamofobii i rasizmowi) oraz z innymi kluczowymi organizacjami nad kampanią „Islamofobia – przestań cierpieć w milczeniu” („Islamophobia – Don’t Suffer in Silence”). Była to duża ogólnokrajowa kampania zainicjowana przez MET w 2004 roku. Jej celem było zwalczanie przestępstw, których ofiarami padają muzułmanie, zapewnienie pomocy ofiarom islamofobii oraz poprawa monitorowania islamofobii przez MET, a także poprawa relacji ze społecznością muzułmańską.

Opisywanemu sprawozdaniu towarzyszy analiza na temat „**Postrzegania dyskryminacji i islamofobii**” oparta na szczegółowych rozmowach z członkami wspólnot muzułmańskich w dziesięciu państwach członkowskich UE. W analizie tej zawarto opinie, odczucia, obawy, źródła frustracji oraz nadzieje na przyszłość wyrażane przez wielu muzułmanów w UE.